

Rolnummer 6217
Arrest nr. 116/2016 van 22 september 2016

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Gent.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters E. De Groot en J. Spreutels, en de rechters L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter E. De Groot,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 26 februari 2015 in zake R.S. en M.S., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 5 juni 2015, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het tot gevolg heeft dat :

- een nieuwe gewone adoptie absoluut onmogelijk is van een meerderjarige persoon met een volle adoptieve afstammingsband, bij overlijden van de adoptant,
- daar waar bij een meerderjarige persoon met een oorspronkelijke afstammingsband een gewone adoptie steeds mogelijk is, zelfs wanneer diens beide ouders nog in leven zijn ? ».

Memories en memories van antwoord zijn ingediend door :

- R.S., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. M. Heymans, advocaat bij de balie te Gent;
- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. A. Wirtgen, advocaat bij de balie te Brussel.

Bij beschikking van 11 mei 2016 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en J.-P. Snappe te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 1 juni 2016 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 1 juni 2016 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De aan de verwijzende rechter voorgelegde zaak heeft betrekking op een verzoek tot een gewone adoptie van M.S. door R.S.

M.S. is geboren in Guatemala in 1985. Haar biologische moeder is bekend, maar niet haar biologische vader. Bij akte van 5 juni 1990 werd M.S. in Guatemala ten volle geadopteerd door A.S., wier familienaam zij heeft aangenomen. Op diezelfde datum werd R.S. door de familieraad aangesteld als toeziende voogd over M.S.

M.S. heeft van januari 1986 tot december 2009 samengewoond met A.S. en haar zus R.S.; ze werd door beide zussen opgevoed.

Sinds het overlijden van A.S. op 3 november 2012, verblijft R.S. bij M.S. in Eeklo.

Bij de Rechtbank van eerste aanleg te Gent is op 26 augustus 2014 door R.S. een verzoekschrift ingediend strekkende tot het horen uitspreken van de gewone adoptie van M.S., waarmee M.S. ook akkoord gaat. Het openbaar ministerie heeft in zijn schriftelijk advies het verzoek tot gewone adoptie onontvankelijk verklaard, met verwijzing naar artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek.

Op de terechtzitting van 12 februari 2015 zijn beide partijen in de raadkamer gehoord.

De verwijzende rechter oordeelt dat er een ongelijke behandeling zou kunnen bestaan tussen meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband en meerderjarige personen met een adoptieve afstammingsband. Dienaangaande stelt hij bovenvermelde prejudiciële vraag.

III. *In rechte*

- A -

A.1. R.S. merkt op dat het Belgische adoptierecht is gebaseerd op het principe dat elkeen er belang bij heeft dat een feitelijke affectieve zorgrelatie juridisch wordt verankerd. De gewone adoptie van meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband is mogelijk indien voldaan is aan de wettelijke voorwaarden; voor meerderjarige personen met een adoptieve afstammingsband vormt de meerderjarigheid op zich een absolute grond van niet-ontvankelijkheid en kan geen enkele afweging worden gemaakt van de betrokken belangen wegens de gecombineerde lezing van de artikelen 347-1, 1°, en 343, § 1, c), van het Burgerlijk Wetboek.

Derhalve bestaat er een ongelijkheid in behandeling tussen meerderjarige kinderen met een oorspronkelijke afstammingsband, enerzijds, en meerderjarige kinderen met een adoptieve afstammingsband, anderzijds. Voor R.S. en M.S. wordt het op absolute wijze onmogelijk gemaakt om hun feitelijke ouder-kindrelatie juridisch te verankeren. Hierdoor ontstaat een onherstelbare discrepantie tussen de sociale werkelijkheid en de juridische werkelijkheid, die hen op een ongerechtvaardigde wijze discrimineert en een schending inhoudt van hun recht op de eerbiediging van het privé- en gezinsleven; die absolute grond van onontvankelijkheid schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet alsook artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

A.2.1. In de eerste plaats merkt de Ministerraad op dat de prejudiciële vraag geen antwoord behoeft, aangezien zij berust op een verkeerd uitgangspunt; de prejudiciële vraag vergelijkt meerderjarige personen met een volle adoptieve afstammingsband met meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband, voor wie een gewone adoptie « steeds mogelijk » zou zijn. Evenwel geldt voor meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband dat zij slechts één keer kunnen worden geadopteerd; zij kunnen slechts worden geadopteerd voor zover zij niet eerder werden geadopteerd. Derhalve verschilt de tweede te vergelijken categorie niet van de eerste en behoeft de prejudiciële vraag geen antwoord.

A.2.2. In ondergeschikte orde merkt de Ministerraad op dat artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek niet aan de oorsprong ligt van de ongelijkheid, zoals wordt bevestigd door rechtspraak van het Hof van Beroep van Brussel, dat verwijst naar rechtspraak van het Grondwettelijk Hof.

Bovendien bestaan er heden andere juridische technieken, zoals de wettelijke samenwoning, die de gezinsverhouding van M.S. en R.S. kunnen bestendigen.

A.2.3. In meer ondergeschikte orde voert de Ministerraad nog aan dat, aangezien artikel 347-1, 1°, van het Burgerlijk Wetboek niet voorziet in de mogelijkheid voor ten volle geadopteerde meerderjarige personen om na het overlijden van de adoptant(en) opnieuw geadopteerd te kunnen worden, een mogelijke schending enkel zou kunnen voortvloeien uit een leemte in het Burgerlijk Wetboek, zodat een eventuele schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet hoogstens kan leiden tot de vaststelling dat het wettelijke kader een ongrondwettige leemte bevat.

A.3.1. R.S. meent dat de prejudiciële vraag dient te worden beantwoord of, overeenkomstig artikel 27, § 2, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, geherformuleerd zou dienen te worden.

A.3.2. Vervolgens meent R.S. dat meerderjarige personen met een adoptieve afstammingsband en meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband vergelijkbare categorieën zijn. Immers, in beide gevallen betreft het meerderjarige natuurlijke personen met een juridische afstammingsband die is vastgesteld overeenkomstig het ter zake geldende recht, waarbij de adoptie tot doel heeft een juridische relatie, soortgelijk aan de oorspronkelijke afstammingsband, tot stand te brengen.

De stelling van de Ministerraad, waarbij hij aantoont dat volle adoptie in tegenstelling tot een oorspronkelijke afstammingsband een expliciete en positieve keuze inhoudt om een minderjarige een geborgen familiale opvoedingssituatie te bieden, kan niet overtuigen, aangezien bepaalde vormen van een oorspronkelijke afstammingsband eveneens een expliciete en positieve keuze inhouden.

A.3.3. Bovendien bieden de juridische technieken van de feitelijke en de wettelijke samenwoning, volgens R.S., geen afdoende oplossing, nu een dergelijke rechtsverhouding niet overeenstemt met de werkelijke aard van de relatie tussen R.S. en M.S.

A.4.1. De Ministerraad weerlegt in zijn memorie van antwoord de stelling als zou het Belgische adoptierecht gebaseerd zijn op het principe dat «elkeen er belang bij heeft dat een feitelijke affectieve zorgrelatie juridisch wordt verankerd». De werkelijke doelstelling van adoptie is veel beperkter, te weten het creëren van de kans om op te groeien in een geborgen familiale band. Verwijzend naar parlementaire voorbereiding stelt de Ministerraad vast dat de hervorming van het adoptierecht in 2003 was ingegeven door de vaststelling «dat het kind met het oog op de harmonieuze ontwikkeling van zijn persoonlijkheid het best opgroeit in gezinsverband, in een sfeer van geluk, liefde en begrip».

A.4.2. Volgens de Ministerraad verantwoorden de stabiliteit van de familiale relaties en de uitsluiting van de adoptie als middel voor successieplanning onder meerderjarige personen die keuze van de wetgever.

A.4.3. De Ministerraad meent tevens dat het ingestelde onderscheid geen onevenredige gevolgen heeft voor een meerderjarige kandidaat-geadopteerde, door het feit dat het een «onherstelbare discrepantie tussen de sociale werkelijkheid en de juridische werkelijkheid» zou doen ontstaan, omdat die discrepantie in werkelijkheid niet bestaat. Door de volle adoptie destijds door A.S., werd M.S. een volwaardig lid van haar familie. R.S. is, wat de juridische gevolgen betreft, een tante voor M.S.

A.4.4. In laatste instantie merkt de Ministerraad op dat er in elk geval geen schending is van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Hij voert aan dat er geen inmenging is van het privé-, gezins- en familieleven; minstens is die beperking noodzakelijk in een democratische samenleving teneinde de stabiliteit van de juridische familiebanden te bewaren en daarbij ook de rechten van anderen te beschermen.

- B -

B.1. Artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt :

« Een kind dat reeds is geadopteerd, ongeacht of het daarbij gaat om een gewone dan wel om een volle adoptie, kan nogmaals worden geadopteerd, zowel bij wijze van een gewone als van een volle adoptie, indien alle voorwaarden gesteld voor het totstandkomen van de nieuwe adoptie zijn vervuld en indien, ofwel :

1° de vorige adoptant of adoptanten overleden zijn;

2° de vorige adoptie herzien is of de vorige gewone adoptie ten aanzien van de adoptant of van de adoptanten herroepen is;

3° zeer gewichtige redenen bestaan die vereisen dat op verzoek van het openbaar ministerie een nieuwe adoptie wordt uitgesproken ».

Die bepaling maakt het mogelijk dat kinderen het voorwerp van een nieuwe adoptie uitmaken. De wetgever koos voor de term « kind » om te verwijzen naar personen van minder dan achttien jaar (*Parl. St.*, Kamer, 2000-2001, DOC 50-1366/001 en DOC 50-1367/001, pp. 18 en 22).

In artikel 343, § 1, c), van het Burgerlijk Wetboek wordt het kind trouwens, op algemene wijze inzake adoptie, omschreven als « een persoon van minder dan achttien jaar ».

B.2. Het Hof wordt ondervraagd over de bestaanbaarheid van artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het tot gevolg zou hebben dat « een nieuwe gewone adoptie absoluut onmogelijk is van een meerderjarige persoon met een volle adoptieve afstammingsband, bij overlijden van de adoptant, daar waar bij een meerderjarige persoon met een oorspronkelijke afstammingsband een gewone adoptie steeds mogelijk is, zelfs wanneer diens beide ouders nog in leven zijn ».

B.3. Volgens de Ministerraad zou de prejudiciële vraag geen antwoord behoeven, omdat zij op een verkeerd uitgangspunt zou berusten. Ook meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband kunnen enkel worden geadopteerd indien zij nog niet werden geadopteerd.

B.4. De prejudiciële vraag heeft betrekking op het verschil in behandeling dat bestaat tussen meerderjarige personen met een adoptieve afstammingsband, die niet het voorwerp van een gewone adoptie kunnen uitmaken, en meerderjarige personen met een oorspronkelijke afstammingsband, die wel het voorwerp van een gewone adoptie kunnen uitmaken.

De exceptie wordt verworpen.

B.5.1. De Ministerraad is daarenboven van oordeel dat de in het geding zijnde categorieën van personen niet vergelijkbaar zouden zijn, aangezien de adoptie, volgens hem, ertoe zou strekken het een kind mogelijk te maken op te groeien in een geborgen familiale opvoedingssituatie.

B.5.2. In beide gevallen betreft het meerderjarige personen met een bepaalde afstammingsband, zodat die categorieën zich in een vergelijkbare situatie bevinden.

De exceptie wordt verworpen.

B.6. Het verschil in behandeling tussen beide in de prejudiciële vraag bedoelde categorieën van meerderjarige personen berust op een objectief criterium, namelijk het al dan niet eerder geadopteerd zijn.

B.7.1. In de parlementaire voorbereiding naar aanleiding van de hervorming van het adoptierecht door de wet van 21 maart 1969 « tot wijziging van artikel 45 van het Burgerlijk Wetboek, van de titels VIII en X van boek I van hetzelfde Wetboek, alsmede van de wetten op de verwerving, het verlies en de herkrijging van de nationaliteit, gecoördineerd op 14 december 1932 », wordt aangegeven dat de wetgever, door niet toe te staan dat meerderjarige personen met een adoptieve afstammingsband opnieuw kunnen worden geadopteerd, het doel van de adoptie beoogde te versterken, namelijk « een thuis te geven aan deze kinderen en niet [...] volwassenen in staat te stellen achtereenvolgens in verscheidene gezinnen binnen te dringen » (*Parl. St.*, Senaat, 1966-1967, nr. 358, p. 70). Bovendien wou de wetgever « de mogelijkheid van een jacht op adopties en erfenissen » vermijden (*ibid.*, p. 69).

B.7.2. De in het geding zijnde bepaling is in het Burgerlijk Wetboek ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie. Tijdens de parlementaire voorbereiding werd geen verantwoording gegeven voor het behoud van de onmogelijkheid voor de meerderjarige persoon met een adoptieve afstammingsband om, bij overlijden van de adoptant, opnieuw te worden geadopteerd (*Parl. St.*, Kamer, 2000-2001, DOC 50-1366/001 en DOC 50-1367/001, pp. 22-23), aangezien de regel krachtens welke de mogelijkheid van een nieuwe adoptie, voor een meerderjarige, niet bestaat, met uitzondering van de mogelijkheid van stiefouderadoptie, niet is gewijzigd door de wetgever.

Uit de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt dat de wetgever heeft stilgestaan bij het behoud van de mogelijkheid tot gewone adoptie van een meerderjarige persoon, maar dat er geen overeenstemming werd bereikt om die mogelijkheid af te schaffen (*Parl. St.*, Kamer, 2001-2002, DOC 50-1366/011, pp. 124-130).

B.8. In zoverre de wetgever de mogelijkheid van een gewone adoptie van een meerderjarige persoon heeft behouden, maken de in B.7.1 aangevoerde redenen het niet mogelijk het verschil in behandeling tussen meerderjarige personen volgens de aard van hun afstamming te verantwoorden. De omstandigheid dat men tijdens de minderjarigheid is geadopteerd, vertoont immers geen relevante band ten aanzien van de mogelijkheid om het voorwerp van een gewone adoptie uit te maken zodra de meerderjarige leeftijd is bereikt.

B.9. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het niet toestaat dat een meerderjarige persoon met een adoptieve afstammingsband het voorwerp van een gewone adoptie uitmaakt.

Aldus gewezen in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 22 september 2016.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschant

E. De Groot